

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ГОТОВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО ВЗАЄМОДІЇ З УЧНЯМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО КЛАСУ

Хом'як Ольга

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука»
м. Рівне, Україна*

У сучасному міжнародному співтоваристві сформувалася нова культурна норма – повага до людських відмінностей: визнається право особи на індивідуальність, визнаються та приймаються суспільством будь-які її особливості. Тому, в освітньому середовищі України все більшого поширення набуває інклюзивна освіта як модель визнання різноманіття особливостей, можливостей та різних потреб здобувачів освіти.

На основі такого розуміння в більшості країн світу сформувалася соціально-педагогічна модель оцінки потреб та організації допомоги в освітньому процесі учнів з особливими освітніми потребами (далі – ООП).

Упродовж останніх років методика і практика впровадження інклюзивної освіти збагатилася завдяки науковим розробкам Ю. Бондар, Л. Будяк, А. Василюк, Ю. Вірич, Е. Данілавічюте, С. Єфімової, А. Колупаєвої, О. Казачінер, Г. Кравченко, Л. Лаврінченко, С. Литовченко І. Луценко, В. Маланчій, І. Малишевської, Ю. Найди, М. Порошенко, Т. Сак, Г. Сіліної, Л. Сидоріва, Н. Слободянюк, Н. Софій, О. Таранченко, А. Хілі та ін. У дослідженнях згаданих авторів розкриваються сутність інклюзивної освіти, особливості організації та управління нею, специфіка організації роботи з учнями з ООП, оцінювання їх навчальних досягнень тощо. Однак, актуальною залишається проблема соціального статусу осіб з ООП у групі однолітків, неприйняття учнів з особливими освітніми потребами оточуючими. Прояви негативного ставлення до них такі, як: жалість, ігнорування, булінг, неприйняття, акцентування уваги на їхніх особливостях створюють для них різні незручності, дискомфорт і вкрай негативно впливають на формування особистості школярів. Тому вибір друзів і товаришів для учня з ООП стає обмеженим і скрутним.

Взаємодію між учнями молодшого шкільного віку та їхніми однолітками з особливими освітніми потребами, можна визначити, як систематичну, постійну діяльність, з метою викликати відповідну реакцію з боку інших дітей. На думку М. Варія, спільне життя та діяльність, на відміну від індивідуальних, має більш жорсткі обмеження будь-яких проявів

активності-пасивності дітей. Це змушує їх будувати та узгоджувати образи «Я – Він», «Ми – Вони», координувати зусилля між учнями в інклюзивному класі [1].

У ході реальної взаємодії формуються також адекватні уявлення учня про себе, однокласників, їхні групи. Взаємодія між молодшими школярами та їхніми однолітками з ООП виступає провідним чинником у регуляції їх самооцінок та поведінки в інклюзивному класі, як частині суспільства.

На думку Ю. Зубцової, міжособистісна взаємодія молодших школярів з однолітками з ООП – це випадкові чи навмисні, індивідуальні чи публічні, тривалі чи короткочасні, вербальні чи невербальні контакти та зв'язки двох і більше дітей, що викликають взаємні зміни їхньої поведінки, діяльності, взаємин та установок [2].

У структурі готовності до спільного навчання з однолітками з ООП в учнів початкових класів, на основі аналізу наукових джерел, ми виділили такі компоненти:

- когнітивний компонент представлений уявленнями молодших школярів про однолітків з ООП, їх особливості, потенціал, можливості взаємодії з ними (Ю. Шевченко, С. Дубяга) [6];

- потребнісно-мотиваційний компонент представлений наявністю в учнів інклюзивного класу проявів толерантного, гуманного, шанобливого ставлення до однолітків, котрі потребують додаткової освітньої підтримки, інтересом до них, прагненням імпонувати однокласникам з ООП допомагати їм (О. Малікова) [5];

- поведінковий компонент представлений здатністю молодших школярів до реалізації засвоєних знань та поведінкових проявів, яка демонструє гуманність у взаєминах та високий ступінь толерантності (С. Карпенко, Н. Кобилянська, К. Краєвська) [4].

Г. Кайдалова пропонує розглядати готовність молодших школярів до взаємодії та спільного навчання з однолітками з ООП з кількох позицій:

- готовність, як здатність взаємодіяти (сприймання однолітка, налагодження комунікації з однолітком з ООП як співрозмовником);

- готовність, як здатність до кооперації (пошук спільного для ефективної взаємодії);

- готовність, як здатність до комунікативно-мовленнєвої діяльності (виступає як здатність передати інформацію однолітку з ООП) [3].

З вищевикладеного стає зрозуміло, що готовність до взаємодії – це здатність особи застосовувати набуті комунікативні навички, уміння співпереживати, емпатії, демонструвати небайдужість до когось, бажання розуміти та впливати один на одного. Готовність молодших школярів до спільного навчання з учнями з ООП – здатність до застосування опанованих школярами способів виконання дій в процесі спілкування, комунікації, що

залежать від сформованих у них мотивів, потреб, ціннісних орієнтацій і забезпечують їм умови для особистісного розвитку, соціальної адаптації, самостійної комунікативної діяльності суб'єкт-суб'єктних взаємин.

Однак, Г. Кайдалова пропонує виділити вміння, наявність яких у молодших школярів безпосередньо впливає на готовність до спільного навчання з учнями з ООП: здатність приймати однолітка, ненав'язливо співпереживати, співчувати йому, ставитись з повагою до його відмінностей, цікавитися ним та перебудовувати свої дії відповідно до ситуації спілкування з ним [3].

Отже, готовність молодших школярів до спільного навчання з учнями з ООП в умовах інклюзивного класу ми розглядатимемо як складне багатокомпонентне утворення, яке полягає в здатності учнів початкових класів на основі наявних емоційно-гуманних ставлень та уявлень про особливості, потенціал, можливості вказаної групи однолітків, спілкуватися з ними, виявляти вплив, допомогу та співучасть.

ЛІТЕРАТУРА

1. Варій М.Й. Загальна психологія : Підручник для студентів психолог. і педагог. спец. [2-ге видан., виправ. і доп.]. Київ : Центр учбової літ. 2007. 968 с.
2. Зубцова Ю.Є. Вплив вчителя початкових класів на формування толерантних стосунків в умовах інклюзивного навчання. *Зб. наук. праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки*. 2018. Вип. 82(1). С. 65-68.
3. Кайдалова Г.П. Організація виховної роботи щодо формування толерантності дітей молодшого шкільного віку в умовах інклюзивної освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2016. Вип. 31. С. 45-49.
4. Карпенко С., Кобилянська Н., Краєвська К. Формування толерантності до дітей з особливими освітніми потребами як умова соціалізації. *Психологічний супровід учасників освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти: Регіональна науково-практична інтернет-конференція* (листопад 2018 року). URL: <https://http://dpsz2018.blogspot.com/2018/12/blog-post22.html>
5. Малікова О. Як організувати та підтримувати спілкування і взаємодію дітей в інклюзивному класі. Частина 1. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-organizuvaty-ta-pidtrymuvaty-splukuvannya-i-vzayemodiyu-ditej-v-inklyuzyvnomu-klasi-chastyna-1/>
6. Шевченко Ю., Дубяга С. Формування в учнів початкової школи толерантного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка*. 2022. №1 (28). С. 69-74.